

suksmaa pidi keiseri Louis Napoleoni valitsuse al veel mõni aeg elama, kuni ta aastal 1871 iseseiswaks tõusis, ja Saksamaal andis kuningas rahwastele õiguse walitsemises kaasa aidata, mis õigus tänapäewani walitseb. Suur Krimmi sõda tegi Wenemaa tema parematest poegadeist lahti ja lõppes Parliisi rahuga aastal 1856. Austria, keda Wenemaa aastal 1849 nii sõbralikult oli aidanud, näitas ennast selles sõjas tõige inetumast küljest seega, et ta Wenemaa vastu waenlaseks üles astus. Waerwalt oliwad selle sõja haawad paranenud, kui aastal 1863 Poolakad hakkaswad mässama, et rahwawalitsust jalale seadida. Nende ettewõtte läks nurja ja nad kaotasid selle läbi ka wiimised eradiigused ära, mis Wene keisrite arm neile oli hinnanud. —

Aastal 1870 algas suur Saksia-Prantsuse sõda, milles Saksamaa Prantsuse keiseri Napoleon III. sõjawägede vastu võitles, nad võitis ja sõjatasuks laks ilusat maakonda ja 1250 miljoni rubla sai, ja Saksia keiserriigi põhjendas, mis praegu veel seisab. Prantsusmaa lõpetas oma keiserriigi ja ajutas „kolmanda wabadriigi“, mis aast-aastalt illa tugevamaks läheb ja kindlamaks saab. Selle suure sündmuse süda ja hing oli Bismarck, selle aastasaja suurem riigimees.

7 aastat hiljem algas suur Wene-Türgi sõda. Bulgaaria sai wabaks ja Türglane pidi mõned maatükid kaotama ja 1400 miljoni rubla sõjafulu Wenemaale maksma. —

Selle aastasaja wiimse aasta tähtsam politikaline sündmus, kui mitte wast terwe aastasaja kohta tõige tähtsam — on Transwaali sõda, kus laks wäikest wabad-

riiki ühe meie aja tõige wägewama kuningriigiga elu ja surma peale meeletumises wõitlewad. Mis on siis see astel, mis neid hirmsale werewalamisele ajab? Inglisele auu on kadumas ja nende wõitmatust saab selles sõjas omale eht surma haawa, ja Buuride (Talupojad) iseseiswuse ja wabaduse päike ähwardab looja minna. Saab näha, kas Schuber'il on julgust ja usku hüüda: päike seisa paigal Pretoorias ja tuu Dranjes — ja kas see, kes maailma ja Inglisele kuulisid juhib ta tema hüüet kuulub, ja kas wabaduse päike jääb Lõuna-Afrikale kohale seisma igaweste? —

Kui meie wäikestest politika sündmustest walides mõdda läheme, lõppes tahame siisgi veel pilku heita Soomemaa peale, kus meie jurguwennad elawad. 1809 aastal langes Soomemaa Weneriigi wägewa walitsuse alla, kus talle kõrgemeelised Weneriigi Walitsejad wabaduse kinkisid ja seadused kinnitasid, mille waral tema elanikud hariduses ja heas elulorras nii on tõusnud, et nad ka suurematele rahwastele eeskujuks wõiwad olla. — Lõikume politika näitelawalt ja waatame lähidelt, mis ajamerde wauw aastasada waimuwallas on suutnud torida saata.

Auurujõud ja eeletriwägi on rahwastewahelise elu üsna uuelis loouud. Kaugused näikse kadunud olema. Auuruga sõidame maal ja merel; auur on igalpool inimesi teenimas. Auur paneb kõik masinad käima. Seletriiwägi ei anna auurule ühesgi tükis järele, waid ta läib temast mitmes tükis üle ja ette, nõnda et juba siit ja sealt kuulusse: tulewil on eeletriwägi päralt. Eks neil ütteleja*! ta oma jagu õigust ole. Seletriiwägi